

VU Research Portal

Waarom protesteren mensen?

van Stekelenburg, J.

published in

Wat iedereen moet weten van de menswetenschappen. De Gammacanon
2011

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van Stekelenburg, J. (2011). Waarom protesteren mensen? In P. Schnabel, & P. Giesen (Eds.), *Wat iedereen moet weten van de menswetenschappen. De Gammacanon* Meulenhoff.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Gamma lemma politiek protest en collectieve actie.

Jacqueline van Stekelenburg

Waarom protesteren mensen?

1156 woorden (inclusief verwijzingen en leestips exclusief kader en bio)

Waarom protesteren mensen? Het antwoord ligt voor de hand ‘Omdat ze ontevreden zijn’. Zo simpel is het echter niet. Neem de anti-oorlogsdemonstraties op 15 februari 2003. Op 60 plaatsen over de hele wereld werd actie gevoerd tegen de plannen om Irak binnen te vallen. Zo ook in Amsterdam, waar 70.000 mensen de kou trotseerden. Ze waren verontwaardigd over de plannen van Bush, maar...dat was 80% van de Nederlanders! Van deze 12 miljoen verbolgen Nederlanders protesteerde slechts 0,6%. Waarom deze ontevreden mensen wél protesteerden en al die andere ontevredenen niét is een vraag die zo oud is als de sociale wetenschappen .

Waarom protesteren mensen wél? Demonstranten zouden marginale types zijn, losgeslagen geïsoleerde individuen die buiten de maatschappij staan. Het tegendeel blijkt waar, demonstranten zijn vaak hoog opgeleid en stevig geworteld in de maatschappij, ze werken, doen vrijwilligerswerk, zijn lid van allerhande organisaties. In deze sociale netwerken wisselen ze ervaringen uit en praten ze over politiek. Persoonlijk ervaren onrecht wordt zo gedeelde onrechtvaardigheid en individuele verontwaardiging collectieve woede. Bovendien fungeren sociale netwerken—reële en steeds vaker virtuele—als informatiekanal over op handen zijnde demonstraties. Mensen worden door vrienden, collega’s, medeleden. gevraagd om ook te demonstreren en vervolgens aan hun belofte gehouden .

Wellicht protesteren alleen die ontevreden mensen die in protest een kans zien de politiek te beïnvloeden (zie kader)? Dat is niet zo’n gekke gedachte. Afgezet tegen andere vormen van politieke beïnvloeding als ingezonden brieven schrijven, of op de ‘juiste’ kandidaat stemmen is protest namelijk opmerkelijk effectief. Rond de 30% van protesten bereikt het gestelde doel. Waarom juist dié 30%, is één van de grote vragen voor sociaal wetenschappers. Protest is relatief effectief omdat politici het niet kunnen negeren. Immers, als boeren mest op het Binnenhof storten, moeten politici óf met ze praten óf ze het plein laten afslaan. Politici proberen de opkomst wel te bagatelliseren door te wijzen op het aantal mensen dat niet protesteert. Dit is een misrekening, het sommetje van hierboven laat zien dat elke demonstrant 171 verontwaardigde Nederlanders representeerde. Als 70% van alle acties geen effect heeft waarom zijn mensen dan toch bereid te protesteren? Naast politiek succes, wordt de media halen, de publieke opinie beïnvloeden, of solidariteit tonen ook als succes gezien. Bovendien bij hoog oplaaierende onvrede biedt demonstreren de mogelijkheid verontwaardiging te uiten en woede te ventileren.

Waarom protesteren mensen niét? Hebben ze het soms te goed? Ook hier blijkt het tegendeel waar, demonstranten zijn zelden diegene die het slechtst af zijn, vaak komen mensen in actie die relatief beter af zijn, terwijl mensen ten tijde van economisch herstel meer

demonstreren dan ten tijde van economische crisis. Verwendheid verklaart de lage opkomst evenmin. Demonstranten *zijn* ontevreden, maar dat verklaart niet dat ze gaan protesteren, ze moeten worden gemobiliseerd. Een model gebaseerd op de economische metafoor van vraag en aanbod verduidelijkt dit. De ‘vraag’ wordt gevormd door de mensen die voor een protestactie zijn te mobiliseren. Is de onvrede groot dan zijn dat er veel. Het ‘aanbod’ bestaat uit organisaties die deze onvrede verwoorden en willen mobiliseren. Daartoe moeten mensen eerst sympathiseren met het doel van de actie. Vervolgens moeten ze weten dat er een actie op komst is, en ze moeten willen en kunnen. Dat er protest ‘aangeboden’ wordt, is niet vanzelfsprekend. Weer terug naar de anti-oorlogsdemonstratie, dit keer in Spanje waar 2.3 miljoen Spanjaarden de straat opgingen. Evenveel Spanjaarden als Nederlanders waren verontwaardigd, maar...7.1% van hen is gaan protesteren tegen 0.6% van de verontwaardigde Nederlanders. Waarom was dat? Één van de verklaringen zit aan de aanbodzijde. In Spanje werd de demonstratie georganiseerd door een coalitie bestaande uit tal van grote maatschappelijke organisaties. In Nederland bestond de coalitie uit een aantal kleine linkse organisaties, die eerst ruzie maakten óf een demonstratie wel het juiste middel was en vervolgens ruzie maakten over de slogans. Door iets ogenschijnlijk triviaals als ruziënde activisten verscheen het nieuws over de op handen zijnde demonstratie pas een week tevoren in de kranten. Wat de lage opkomst helpt verklaren. Het gros van de verontwaardigde Nederlanders hoorde immers pas een week van tevoren dat er een demonstratie zou zijn. In die week moesten ze besluiten of ze wilden en konden meedoen. Een protest demonstratie is geen impulsieve daad maar een evenement waarvoor ‘vraag’ én ‘aanbod’ zorgvuldig op elkaar afgestemd moeten worden.

Protest is constant in beweging, die beweging kent echter haar beperkingen. Net als een toneelspel waar regisseurs en toneelspelers de ruimte nemen er ‘hun’ optreden van te maken, kent ook het protestrepertoire ruimte voor innovaties. Evenals toneelspelers, putten activisten en demonstranten uit collectief beschikbare scripts; hoe voerden wij tot op heden actie? Daarom staken arbeiders, vechten anti-globalisten met de politie en bezetten studenten universiteitsgebouwen. Protesten volgen een zeker script, vertonen daarom gelijkenis en zijn tegelijkertijd verschillend. Vroeger waren dat brood- en belastingrellen en kleinere en grotere opstanden. Centralisering en bureaucratisering van de politieke macht—rond de negentiende eeuw—brachten verandering in dit repertoire. De demonstratie zoals we die nu kennen is een ‘uitvinding’ die Britse activisten toen deden. Honderd jaar later werd de straatdemonstratie ook het protestmiddel bij uitstek in Frankrijk. Alleen al in Parijs steeg tussen 1980 en 2000 het aantal demonstraties van 300 tot 1.250 per jaar!

Waren vroeger demonstraties vooral gericht tegen de politiek, sinds de 20^e eeuw beogen ze taboes te doorbreken of tegen de gevestigde orde in te gaan. De studentenbeweging van de jaren zestig is daar een voorbeeld van, maar hetzelfde geldt ook voor de vrouwenbeweging, milieubeweging, vredesbeweging en de homobeweging. Deze ‘nieuwe’ protestbewegingen floreerden in het welvarende deel van de wereld en niet zelden onder de bevoorrechten aldaar. Dit zou duiden op een overgang van materialistisch waarden—waarin economische en politieke stabiliteit centraal staan—naar postmaterialistisch waarden—waarin ontplooiing centraal staat. De jonge postmaterialisten groeiden op in weelde en kenden de ontberingen vanwege armoede, crisis en oorlog alleen maar van horen zeggen. Deze waardenverschuiving uitte zich ook op straat. Vanaf de 70er jaren werd er meer betoogd rond

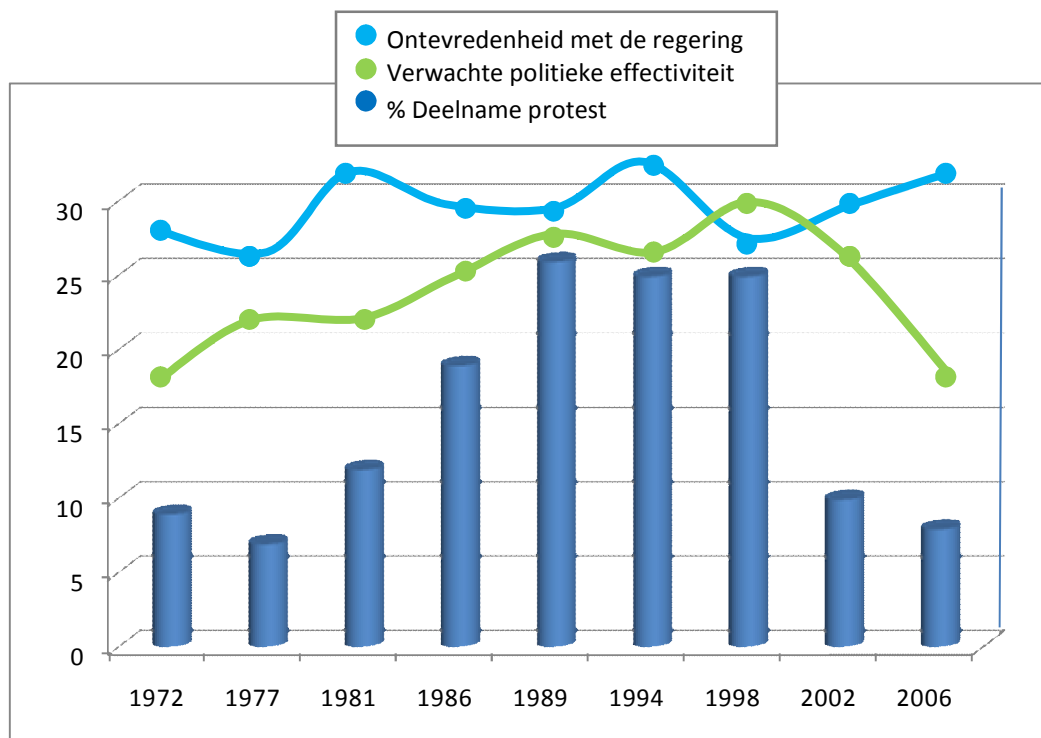
post-materialistische thema's. Zonder dat daarmee betogingen rond 'materialistische' thema's uit het straatbeeld verdwenen. Maar er veranderde meer. Hedendaags protest is niet alleen meer een kwestie van met een bord naar het Malieveld gaan. Ook protest is online gegaan. Een mooi voorbeeld hiervan is wat er via YouTube op Internet gebeurt: ongeruste burgers laten online hun stem horen, ze betrekken anderen bij waar ze voor staan, en we zien bijna real-time hoe protesten verlopen in Iran, Thailand of Israel. Via dit kanaal worden protesten ver weg explosieve importproducten die ook sociale relaties thuis op scherp zetten. Zo gingen tijdens de 3^e Intifada in 2009 zowel Nederlandse Joden als Nederlandse Moslims de straat op om hun ongenoegen over de situatie in Israel te uiten. Een steeds *breder* publiek protesteert rond *steeds meer* thema's: protest normaliseert.

Verwijzingen en leestips

Klandermans, B., & Roggeband, C. (Eds.). (2007). *The Handbook of Social Movements Across Disciplines*. New York: Springer.

Tarrow, S. (1998). *Power in movement: Social movements, collective action, and politics*. New York: Cambridge University Press.

Tilly, C. (2008). *Contentious Performances*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bron: Nationaal Kiezers Onderzoek (NKO)

Ontevredenheid alleen leidt niet tot protest. In 1981, 1994 en 2006 waren Nederlanders het meest ontevreden over de regering. Maar in 1994 protesteerden veel mensen, terwijl in 1981 en 2006 betrekkelijk weinig mensen de straat op gingen. Waarom in 1994 wél veel mensen protesteerden en in 1981 en 2006 niet, kan verklaard worden door de verwachte politieke effectiviteit. Zowel in 1981 als in 2006 verwachtte Nederlanders dat de politiek niet naar hen zou luisteren, terwijl ze daar in 1994 meer vertrouwen in hadden. Ontevredenheid gecombineerd met verwachte effectiviteit leidt dus wél tot protest.

Jacqueline van Stekelenburg is in 2006 gepromoveerd (*Cum Laude*) en sindsdien PostDoc onderzoeker aan de afdeling Sociologie van de Vrije Universiteit. Ze onderzoekt de sociaal psychologische dynamiek van gematigd en radicaal protest met een bijzondere interesse voor groepsidentificatie, emoties en ideologie als aandrijvers voor protest participatie. Sinds 2009 geeft ze samen met prof. dr Klandermans en prof. dr Walgrave leiding aan en participeert ze in een Europees vergelijkend onderzoek naar demonstraties.